

Kaszli Miklós János
Holocaust Nagykanizsán

A város szélén, ahol a három út egy kis emelkedővel találkozik, ott volt Poldi bácsi vegyeskereskedése.

A környék óvodásai ezen a tájon csoportosultak, hogy aztán kettes sorba állva, a nagyobbak vezetése mellett, elinduljanak a félnapos óvoda felé. Ezt az intézményt a szegény sorsú kisgyerekeknek találták ki, amit az is bizonyít, hogy mindenki azt evett tízórai-ként, amit a nyakába akasztott kis táskájában hozott. Akik a testvérükkel együtt jöttek, megosztottak az egyetlen almán.

Poldi bácsi minden reggel nagy szeretettel üdvözölte az óvodába indulókat. Ilyenkor nagy nyírfa seprűjére támaszkodott, és elbeszélgetett a gyerekekkel. Ők meg vitték-hozták neki az izgalmas híreket, hogy - például - a kiscicának fiai születtek, de nem szabad fogdosni azokat:

- Poldi bácsi, meddig szabad szeretgetnem őket?
- Talán addig, amíg ki nem nyílik a szemük, Pistike.
- Poldi bácsi, a galambom szárnya meggyógyult. Majd délben elmesélem, ha haza jövünk. Ugye megvár minket a déli harangozásig?
- Meg-meg, megvárlak benneteket barátocskáim, de most szépen menjetek az óvodába. Ne lökdössétek egymást a kettes sorban! A felnőtteket segítsétek az utcán áthaladni, különösen az időseket, akik nehezen közlekednek. Legyetek jók, várlak benneteket. lparkodjatok haza!

A 20-30 fős óvodás csapat elindult, Poldi bácsinak integetve. Ő is visszaintegetett nekik a seprűjére támaszkodva.

A bolt előtti járdát mindig nagyon korán elkezdte takarítani. Gondoskodott arról, hogy a vásárlói tiszta környezetet találjanak nála. Tudta, hogy az első benyomás milyen lényeges, mivel a vevő a szemével vásárol, s az egész dolog a bolt lépcsője előtt kezdődik. Mert bizony nagy a versengés, vannak itt kereskedői bőven!...

Poldi bácsi húzott egy jó nagyot a seprűvel. Az ütemet a felkelő nap is átvette, egy arasznyit emelkedett az ég alján. Mire a sepréssel végzett, a nap is a helyére került az égen.

A pult végén leült. Előkerült a megszokott újság; de most nem valami szórakoztató eseményekről írtak benne! A legfontosabb közlemény a zsidótörvény volt, ezt szellőztették oly büszkén a kor nagyokosai. De hát mi történt ebben a jobb sorsra érdemes országban?! Honnan került ide ez a mérhetetlen gyűlölet a zsidóság iránt? Eddig békésen éltek itt. Nem firtatta senki, hogy ki milyen fajta. Nem volt megkülönböztetés. Mindenki tette a dolgát évszázadokon keresztül.

Olvasás közben egy kicsit elszundított. A vásárlói is elfogytak. Volt aki egy ilyen megbélyegzett ember boltjába már azért sem akart belépni, mert elhitte azt a rosszhiszemű hazugságot, hogy a háború is a zsidók műve, még a kenyérkeresőket is azért hívják be katonának, hogy a nyomor még nagyobb legyen. De akkor ki neveli föl a gyerekeket?!...

* * *

- Poldi bácsi! Poldi papa! Ébredj! Tudjuk, hogy itt vagy a pult mögött. Bújj elő!

A délelőtt hazatérő óvodás had beözönlött. Hangos csivitelésük étellel töltötte be a csendesen haladó boltot. Ez a hangzón megmozgatta az öregember szívét; felélénkült, szinte újjá éledt.

Az óvodás csapat két részre szakadt; egyik fele a pult végén a hengeres mákórlónél sündörgött, a másik a fényesen csillogó lánczuhatagba markolt, azt csörgette. Az egyikük hirtelen fölkiáltott:

- Én vagyok a Krampusz! Itt a láncom, aki nem engedelmeskedik, azt a pokolba internálom!

A bolt levegője szinte megfagyott. Mindenki kimeredt szemmel nézett Pistire, aki a láncokat tovább rázta és kiabált:

- Internálom! Internálom mindenkit. Az apám mesélte, hogy a szervezetben, ahova esténként eljár, ott tudta meg a nagy igazságot, hogy a zsidókat ki kell irtani, azután majd minden jó lesz.

Poldi bácsi holtápadtan hallgatta a szörnyű szavakat. Mi lesz ezután, ha már az óvodások is efféleket kiabálnak? Lám ez a Pisti is hogy megváltozott! Szerény, csendes kisfiú volt, szólni is alig mert, most meg olyan, mint egy öldöklésre uszító szónok.

Szerencsére az üzlet hátsó részéből a mákőről körül állók hívták az öregot:

- Poldi papa, elfogyott az örölt mák. Darálhatunk helyette másikat?

- Persze, hogy darálhattok, csak várjatok egy kicsit, míg feltöltöm a garatot. A kezetekre vigyázzatok. A darálóba nem szabad nyúlni!

- Tudjuk, tudjuk! Nem először darálunk mákot.

A bolt bejáratí ajtaja felett felcsendültek az apró harangocskák, azt jelezve, hogy vásárló érkezett.

Az ajtóban egy magas, kipödört bajszú vevő állt. Kissé tanácstalanul nézett körül. Poldi bácsi máris mellette termett, és invitálta befelé:

- Jónapot gazduram! Mit tetszik parancsolni? Nézzon csak körül szerény kis boltomban. Van itt minden, ami egy jó gazdaságban nélkülözhetetlen! Szövet is a nagyságos asszonymak, meg jó meleg gyapjú vállkendő. Fogja csak meg gazduram, milyen puha és meleg.

- Az az, boltos uram, hiszen nyár van, persze hogy meleg...

- Gazduram, lesz tél is! A téli holmit nyáron érdemes részletre beszerezni, mert azt ilyenkor fele áron meg lehet kapni.

A vevő szeme felcsillant a hallottaktól, de igazán-diból ő kaszát jött vásárolni, mert nemsokára jön az aratás, amit egy jól bejáratott kaszával illik várni.

- Boltos úr, nekem most egy kasza kellene, van belőle magánál is. De jó acélos legyen ám, csengő hangú, szinte dallam legyen benne! A szomszéd kereskedőnél is jártam, ott is nézelődtem, de egy krá-kogó hangú kaszát akartak rám sózni három pengő-ért. Amint a boltos az árát megmondta, én biza' azon nyomban menekültem kifele. Három pengő egy beteg hangú kaszáért? Én se lopom a pénzt! Azóta ha bejövök a városba, messze elkerülöm azt a szégyentelen boltot!

- Gazduram, nagyon jól tette, hogy azon a mohó boltoson így állt bosszút! De jöjjon csak, mutatok én magának való kaszát, acélosat, csilingelő hangút, amit ha megfen, fél napig is tartja az élet. Mert tudja gazduram, hogy van az, a sűrű fenéssel gyorsan elfogy a kasza. Az én éltartó kaszáim nem egykönnyen váznak el.

- Na de boltos úr, az is fontos, hogy mit kóstál az ön kaszája?

- Gazduram, ezt a prima kaszát két pengőért adom, de csak magának!

- Hű az árnyélusát, de fölcstarintotta a kaszája árát! Egy kicsit olcsóbb nem lehetne? No de seba, megnézem a szomszédot, az is árul kaszát. Isten vele!

- Gazduram, ha jobbat nem találna, csak jöjjon nyugodtan vissza, nincs harag köztünk. Várom!

Közben a mákdaráló kerekét fölváltva forgatták a gyerekek nagy sebesen. Így aztán hamar elfogyott a garatból a mák. Poldi bácsinak odaszóltak, hogy a darálással végeztek. Ügyesen dolgoztak, a mákra is vigyáztak, nem vertek ki belőle egy szemet sem, sőt, még a padlót is fölseperték a gép körül.

A jó munka jutalmat érdemelt. Poldi bácsi polcain sokféle cukorka sorakozott a nagy, négyszögletes üvegekben, ami úgy volt elhelyezve, hogy a vásárló is jól láthassa az árut.

Az üvegre csak rá kellett mutatni, s máris gurult a zacskóba a kis fémlapátról a finom édesség. Köztük is a legnagyobb becse a fűző cukorkának volt, azt méterre adta az öreg. De közkedvelt volt a selyemcukor is, ami szinte szétomlott a szájban.

Miután a gyerekek elvégezték a munkájukat, azt mondta nekik Poldi papa:

- Gyertek gyerekek, gyertek, kaptok egy kis cukrot. Ki dolgozott a mákdarálónál?

- Lacika, Zoli, meg a Béna!

- Fűző cukor, selyemcukor jó lesz?

- Jó, jó. Köszönjük Poldi bácsi!

- Takarítók, ti is a fűző cukrot szeretitek?

- Igen igen!

Miután a nagy osztoszkodásnak vége lett, a csapat nagy hangosan elköszönt:

- Dicsértessék a Jézus Krisztus!

- Mindörökké Ámen! - válaszolt a távozóknak Poldi papa.

* * *

Poldi bácsi lehúzta a bolt redőnyét, majd lakattal jól lezárta.

Hirtelen egy furcsa tömeget vett észre, mely lassan közeledett a téglagyár felé. Az érkezők zsidó „muszosok” voltak; lapát és csákány nyomta az oldalukat. A sor végén menetelők egy-egy végleg elgyengült, haldokló társukat tolták a talicskákon, felváltva, maguk is holtfáradtan, gyengeségtől tántorogva.

A csoportot egy lovon ülő főhadnagy dirigálta, és hat katona feltűzött szuronyos puskával lépdelt mellette. A menetben egy magas termetű rabbi hangosan imádkozott elesett és haldokló sorstársaiért. Olyan mély fájdalommal énekelt, hogy az már a lovon ülő főhadnagy edzett fülének is sok volt, vígabb nótát kívánt hallani:

- Kóbi! Elég volt! Most már a városban leszünk mindjárt, a jajongásokat tegyétek félre. Győztes csapat győztes dallal érkezzen a városba! Nótát akarok hallani, de azonnal. Te meg rabbi fogd be a pófadat! Más dalra van most szükség. Az indulótokra. Zénész, add meg a hangot, dupla kenyeret kapsz.

A tömeg gyenge hangon dalolni kezdett. Az indulót a főhadnagy úr lovon ülve, lovaglópálcával vezényelte, bár még köszönőviszonyban sem volt a zenével:

Elhangzott a szó,
Jött a behívó.
Talicskázik már
Kohn és Grün Izsák.

Nézd a hülye fent
Töri a követ,
Hajlik dereka
Nehéz rög felett.

Édes csákány, itt vagyunk,
Erted élünk és halunk.
O mily bús az életünk,
Meg kell döglönnünk!...

A dal elhalt. A csapat megérkezett az elhagyott téglagyárba, ahol a szárítóban téglák helyett embereket zsúfoltak össze. Nem mostanában fognak itt újra téglát vetni! Szerencsére, mégis, egy kis fedél van megint a csapat feje felett.

A kísértő főhadnagy úr bejelentette, hogy a Géhá nem várta az érkezésüket, így nem lesz vacsora, meg minek is pazarolnának élelmet a zsidókra! Inkább aludjanak egyet, mert holnap megkezdik a tankcsapda építését a városba vezető utakon. O most elmegy a Tiszti Kaszinóba, persze vacsorát is kap...

Aztán rémítő dolgok történtek. A különleges csapat megérkezése után a város lakói pisztolylövések dörmögését hallották a téglagyár felől. Biztos, hogy a végleg el-

gyengült zsidókkal végeztek! De hogy miként történt az egész szörnyűség, azt senki sem látta, csak a félelmet érezte mindenki...

* * *

Reggel volt.

A légtérben hirtelen repülőök jelentek meg. A város szirénái – amit nemrég szereltek fel – felüvöltöttek. A rádióbemondó hangosan ordította németül: Achtung, achtung! Nichtspile! Légiveszély! Mindenki vonuljon le az óvóhelyre, bombázás várható!

A Liberátorok zümmögve, dörögve vonultak el a város légtérében; ezúttal nem bombáztak.

Amint a veszély elmúlt, újra benépesültek az utcák. Ám az óvodába készülő gyerekcsapat megdöbbenve tapasztalta, hogy a szeretett Poldi papa ma nem nyitotta meg a vegyeskereskedését. A redőny le volt lakatolva. A kapu is zárva. Előtte nagy, sötét alak állt szétterpesztett lábakkal, peckesen kihúzva magát: egy kakastollas csendőr. Senkit sem engedett be. A házban lévőek sem jöhettek ki a kapun.

Közben az óvó néni is megérkezett. A köréje csoportosuló kis óvodásainak elmondta, hogy a légi veszély miatt az óvoda a végső győzelemig szünetel. Legyenek nagyon óvatosak, ha a földön játékokat találnak, ne vegyék fel, mert azokat az ellenséges repülőkről szórták le, és felrobbannak! Mindenki menjen szépen haza. A szüleik fognak mostantól vigyázni rájuk.

Az utcák kongtak az ürességtől, a folyosókon suttogó emberek adták egymásnak a hírt, hogy Poldiékát is ma fogják kilakoltatni, vagyis „Németországba szállítják őket. egy kis munkára”. Most csomagolnak, de csak a legszükségesebb holmit vihetik magukkal! Amit hátra hagynak, az a lepecsételt házban marad. Ha a munkának vége lesz, majd haza jönnek, és a lakásban mindent meg fognak találni. A biztos úr is azért van itt.

Az üres úton feltűnt egy nagydarab, mezítlábas parasztasszony. Fején egy kerek véka, teli zöldséggel, vágott baromfival. Két keze is megpakolva; az egyikben egy kanna teli tej, a másikban tejföl, túró. Innen is, onnan is integettek feléje, hogy álljon meg, ne menjen a lezárt bolt közelébe sem, mert ott a hatóság dolgozik. Rozi azonban dacosan megrándította a vállát, és tovább ment. Ha már egyszer elgyalogolt nagy terhével idáig, most már nem fordul vissza, ami hozott átadja.

Hiszen az ígért kendőt éppen ma adja neki Poldi úr! Ezt a jó vásárt nem szalaszthatja el!

Egészen a bejáratig eljutott, de akkor a kapuból kilépett a kakastollas, s csak annyit mondott: - Állj! Itt a Hatóság dolgozik. Ha tudni akarja, itt nem lehet sétafikálni senkinek!

Rozi kikerekedett szemmel nézte a Hatóság emberét, majd megkérdezte tőle, hogy ő most mit tegyen? Az árúját nem viheti haza, mert megromlik, akkor meg ki téríti meg a kárát?

- Majd az, ott fenn - bökött ujjával az ég felé a kakastollas. - Addig is tűnjön el az asszonyosság, mert trafikálni most nincs idő. Ha továbbra is be akar menni a házba, az még csak lehetséges, de hogy onnan miként szabadul, az már kétséges. Visszaút nincs! Döntsön, de gyorsan!

Rozi asszonyosság megérezte a veszélyt; a távozást választotta.

A bolt előtt egy töppedt paraszt ácsorgott a kocsija mellett. Sovány gebéje komótosan rágsálla az élébe tett szénát. Közmunkára parancsolták ide kocsistól-lovastól. Az ő feladata volt a bugyrok fuvarozása az állomásra. A rá váró munka persze, nem tetszett neki, de a parancs, az parancs! A statárium nem vicc, egy-kettőre a falhoz állíthatják, aki nem engedelmeskedik, - akkor meg mi lesz a féltucat gyerekével?

A kapu előtt csoportosult a Hatóság: két fogdmen, egy karszalagos pártharcos, és egy csendőr.

A műveletet pontos időben meg is kezdték.

A nemzetiszocialista felszólítására a csendőr lekaptarta a válláról a puskáját, majd a tusával kettőt ráhúzott a gyenge kapura, ami ettől a járdára zuhant,

A művelet sikerén felbuzdulva a Hatóság Poldiék lakásába tódult.

A csendőr meg a nyilas a csoporttól kissé leszakadt és suspitolva egyezkedni kezdett. Ha valami jelentősebb érték csúszna valamelyikük markába, azt nem veszik fel a leltárba. Elvégre ők is a piacról élnek!

- Törzsőrmester úr! A jegyzőkönyvbe vegye fel, hogy az érintett ellenállt. Az ajtót erőszakkal kellett betörni. Valamint azt is, hogy a talált élelmiszerek a megmérgezés jeleit mutatták, ezért azokat megsemmisítettük. Egyetértünk?

- Igenis, párt bajtárs!

Hogy a kóbi aranyórája a csendőrséget illeti, ezt külön hangsúlyozták, meg is értette mindenki. A zsákba úgy nyúlt a cimborá, hogy egyet neked, egyet nekem.

- Most már nincs mire várunk. Lassan dél lesz. Amit elpakoltunk, azt visszük. A házat úgysem vihetjük magunkkal!

Poldi papa és Poldi nagy hamar összekészítették az úti csomagot. Pisti és Györgyike hangtalanul nyelték a könnyeiket. Egy-két játékszer búcsúzóul még egyszer a keblükre szorítottak; a lányka a babát, a fiúcska a bádogdobját.

A függönyök mögül leskelődők fölszisszentek: - Most jönnek ki a házból!

A rádióban éppen tizenkettőt harangoztak, amikor meglátták a szikár testű Poldi papát, amint meggömbülve, kézen fogva vezette unokáit. A lovas kocsi felé mentek, de nem engedték őket felülni. Csak a batyut vihetta a fogatos.

A kapun utolsónak Poldi mama lépett ki. A járdán megtántorodott és összeesett. Forgott körülötte a világ. Még a hatóság emberei is megdöbbenet, tanácstalanul toporogtak.

Aztán, hogy kissé magához tért, felült, egyik kezében a rózsafüzérrel, a másikban egy kis könyvecskével. A harangszó hallatára két kezét összekulcsolta, tekintetével az eget kereste, majd feljajdult:

- Istenem, Istenem, nézz le ránk, szegény szolgálidra! Ne engedd, hogy gyilkosaink békében éljenek. Legyenek örökké átkozottak! Heted iziglen sújtsa az átok őket! De ti is bűnösök vagytok, tisztelt szomszédaim, akik a baj látán lakásokat sötét zugában lapultok. Rettegve gondoltok arra, hogy mi lenne veletek, ha most nem nekünk, hanem nektek kellene „egy kis munkára menni a bírodalomba! Jegyezzétek meg jól, bár most nekünk jut ki a rosszból, nem is olyan sokára nektek is felelnetek kell a tetteitekért. Ez a számadás minden vérengző gyilkost és közönyös tanút utol fog érni! Mindenki elnyeri a méltó büntetését. - Kis unokáim, nézzetek jól körül. Ide fogtok visszatérni nemsokára. Mert itt van a ti hazátok. Ez a ház meg a ti házatok marad...

A fosztogatók egy kissé megrettentek. Eddig még rá sem gondoltak, hogy tetteikért felelni kell majd, és nemcsak az Úr színe előtt, hanem majd egy új törvény és igazságszolgáltatás előtt is...

A két kirendelt fogdmen, szó nélkül, a járdán elterülő Poldi mama teste alá nyúlt. És mint egy virágot, a kocsira felrakott csomagok tetejére tették...